

Младен Сърбиновски

РОМАН ЗА МАЙКА ТЕРЕЗА

София, 2014

Всички права запазени. Нито една част от тази книга не може да бъде размножавана или предавана по какъвто и да било начин без изричното съгласие на „Изток-Запад“.

© Младен Сърбиновски, автор, 2014

© Ана Кочева, вътрешноезиков превод, 2014

© Издателство „Изток-Запад“, 2014

ISBN 978-619-152-545-4

МЛАДЕН
СЪРБИНОВСКИ

РОМАН ЗА
МАЙКА ТЕРЕЗА

Вътрешноезиков превод
от региолект на книжовен език

Ана Кочева

Редактор

Румен Леонидов

*Какво ли ще излезе от това наше девойче,
дето през цялото време все небето гледа?*

– У нея е събрано всичко онова, което има и у нас, но ние разполагаме само с парченца от нейната цялост.

– Този текст може да си остане такъв: мозаечен, като домино. Вижте, нека книгата да разказва само за нейните дела.

– То няма как да е другояче; да се обхване цялата Тереза би означавало да се досегне Бог.

– Няма проблем, точно така я напишете. Сега на мода са именно кратките форми, читателите вече нямат търпение да четат дълго.

– Само че сега живеем във време, когато предпочитаме да проповядваме, но не и да разказваме. А вие търсите от нас точно разказ, приказка...

– Но вие и двамата вече сте писали, това няма да е нещо ново за вас...

– Старите неосъществени литературни амбиции са пагубни за литературата...

– Нашата издателска къща не търси от вас голяма литература. Книгата за велик човек рядко става велика сама по себе. Искаме от вас книга, която ще се продава. Текст, който ще върви леко; лесно четиво. Разбира се, това не може да бъде написано с тези думи в договора, но все пак ще си позволя да кажа – нека вътре да има и някакви интриги, хубаво е да измислите интересна завръзка. Наясно съм, че при авторите на подобни книги главният проблем се оказва точно този – да измислят добра завръзка. Въпреки че това всъщност биха могли да направят и хората от нашето издателство...

– Искате да кажете, че вашите хора ще поправят моя текст за Тереза, въпреки че името ми ще стои на корицата?! Да не би да

имате предвид някакви любовни възли или триъгълници, които да се случват зад манастирските стени, подобно на сапунените сериали? Пък вашите професионални автори току-виж вмъкнали и перверзен секс с калутерки? Да, това много ще вдигне тиража... Уважаеми приятели, нека Бог ви благослови, но е редно да призная и пред вас, и пред Господ, и пред себе си, че аз съм недостойна, в чисто човешки смисъл, да пиша за живота на тази жена...

– Но моля ви, вие най-добре я познавате... Обществото се интересува твърде много от Майка Тереза... Животът ѝ за мен конкретно, като читател, също представлява много голям интерес... И двамата владееете изкуството на писането и сега на стари години ви се дава възможност – а пък ви се и плаща – да преминете по всичките места, през които е преминала вашата Тереза... А пък от вас... От вас се искат само стотина страници текст за нея. Добре, хайде; както го напишете, нека така да върви. Мислех, че само като ви спомена темата и ви предложи договор, няма дори и за миг да се поколебаете и ще го приемете... Нима журналистическият и поетическият нерв толкова е замрял у вас, та отхвърляте предложение, за което сънуват всички писатели и журналисти?... Лично аз не познавам пенсионер, на когото биха платили, за да пътува от континент на континент, а той да не приеме... Много повече задръжки очаквах от вас заради това, че все пак сте хора от нейния религиозен орден.

– Не, не съм искала разрешение нито от Тереза, нито от църквата, но знам, че в това отношение няма да има проблем. Тя всъщност беше тази, която ми позволи да дойда. Много текстове и книги са написани за нея, а и църквата тепърва ще пише още.

– Това не е лошо, но искаме нещо и за съвременните читатели...

– Какви са тези съвременни читатели, дето не ги познавам? Покрай Тереза не мога ни денем, ни нощем да вдигна глава от млади хора, които прииждат насам... Само дето не знам дали те са съвременни според вашите критерии? Защо мислите, че кни-

гите за Майка Тереза трябва да се разделят на такива, които са написани от църквата, и на други, написани от светски автори? При Тереза няма такова разделение, а доколкото виждам същите съвременни млади хора, които искате да спечелите като нови читатели, също не делят Тереза на посветила се на служене на Бога или обречла живота си на хората...

– Тук имате право, това не е никаква тайна и точно затова ви и поканих...

– Тайна е, господин генерален мениджър, голяма тайна е. Дори не знаете каква е тази тайна... Но и аз, дето цял живот съм до нея, също съм наясно, че не я знам... Искате да ни натоварите с изключително тежка задача... Ако бях достойна да пиша за нея, текстът ми за Тереза би бил допълнение към Библията, женска книга, редом с останалите книги на Христовите ученици.

– Такива книги нека да ги пишат във Ватикана. От вас се иска четивен текст, не по-голям от сто, сто и петдесет страници... Това хем го знаете, хем го можете. Нека си остане между нас, но ако искате, можем да ви представим и с псевдоним, с измислено име; ни най-малко не искам да ви обидя, а само да ви предложи четивото да бъде леко пикантно. Не ви обвързвам с това, но времето сега е такова, че днес вече трудно се продава книга, ако в нея няма нещо скандално.

– Скандал!? Ето я истинската дума. Ами че сама по себе Тереза е невиждан скандал за това човечество, потънало в грях – насмешливо се включи и другият човек, който досега напрегнато мълчеше.

– Да, имате право, че книгите за Тереза трябва да са и пикантни. Трябва. Имате право, че трябва да са преизпълнени и с любов. Така е, но само не и подписани с чуждо име.

– Да, за нея трябва да се пише само от първо лице и като пряко свидетелство.

– Опитайте се все пак да разберете и мен! Аз ви разбирам напълно, разбирам, че искате да останете максимално честни по от-

ношение на нея, но аз трябва и да продавам, а тази ваша честност на мен не ми е необходима – тя няма да напълни книжарниците. Не искам да фалирам. Търся у вас извор на адреналин под формата на приказка, която ще привлече читателите и ще ги възбуди. Разберете все пак и мен за това, че си позволявам да изразя известни опасения относно текста ви, макар и все още ненаписан. Опасенията ми са да не стане отегчителен... Точно това трябва да ви кажа сега и то е продиктувано от задълженията ми на генерален мениджър... С една дума, вашият разказ или свидетелство не бива да се получава прекалено отегчителен...

– Вижте, господин шефе, много е честно от ваша страна, че толкова настоявате на своите правила и изисквания и не се отказвате от тях за нищо на света, но вие въобще не искате да изслушате мнението ми по отношение на проекта, който ни предлагате... Вече съм на години, занимавам се с проповеди и въобще не съм мислила за писане. Особено пък за писане по зададени правила. Как да ви обясня, че Тереза е ново правило, включително и по отношение на писането? Ето в това отношение виждам, че не можем да се разберем. Самолетът ми за Калкута заминава след час и половина, вече се налага да ставам, а това означава, че трябва да прекъснем този разговор. А защо бързам и искам още днес да се върна в Калкута при Тереза ли? Затова, защото с нея цял живот не ми е скучно и отегчително. За съжаление, сега тя е на легло, но въпреки това ми каза да дойда тук. А когато не съм край Тереза, както се случва днес, докато разговаряме с вас, всъщност си давам сметка колко добре се чувствам с нея... Господин генерален мениджър, за пикантните ви търсения, за адреналина ще трябва да почукате на други врати... Мен вече ме загубихте. Още утре ще се изпълня с нов адреналин – само защото ще съм близо до Тереза. В това съм сигурна, нека само тя да поживее още малко сред нас. Бог да ви благослови. Приятен ден.

* * *

Скопие е вечната божия ошмара, постно божие ядене с божествен вкус, без което скопяните не могат да си представят нито едни пости. Те обичат да бъркат с пръсти във вкусната смесица от всички зеленчуци, така добре разбъркани в хомогенна смес, та вече не могат да се разпознаят поотделно. *Ошмара*, тази стара дума със специфична шушкавост при изговор, по-древна и от името на самия Господ. С трите си отворени гласни тя има по-голяма широчина дори от думата вселена, но отскоро започна да се заменя с думата *пинджур*. Макар и позабравен обаче, старият израз *ошмара* все още продължава се употребява и то най-вече по време на футболни срещи, когато добрият играч, онзи футболен майстор, достоен за боготворене на зеления терен, така добре успява с изкусните си дрибли да измеша противниковата отбрана, че възхитената публика казва – *направи ги на ошмара*.

Още в първия ден, веднага щом разделил земята от небето, Господ направил от кал едно гърне и една тава, които през следващите пет дни, докато той продължавал неуморно да съзижда, изсъхнали. През първия ден на почивката си през седмицата на Сътворението на света, огладнял и изморен, Господ запалил огън, а с гърнето гребнал вода от Вардара и го поставил върху огъня. Взел няколко големи картофа, откъснал от низа няколко също толкова изсушени люти червени ребралии пиперки, сложил ги в гърнето и докато те втели, той нарязал в тавата две-три глави лук и, заедно с доста солчица, ги счукал в хаванче, изсипал ги в тавата, прибавил няколко зрели патладжана, повторно начукал всичко заедно, а като притурил и вече изпечените пиперки и сварените картофи, пак очукал всичко това накуп, докато не се получила ошмара с червеникав цвят, подобна на калната смес на неразделената от небето земя през първия ден на Сътворението. Най-накрая божият обяд бил напръскан отгоре със зехтин. Седейки си край Вардара, подобно на стар скопски градинар, който присяда да похапне от постната манджа, донесена от къщи във вързоп, Господ ял ненаситно. Лакомо хапвал от простата си храна, а докато сдъвквал

първия самун хляб, от време на време полягал по корем и жадно изпивал Вардара.

Следобеда на първата неделя от Сътворението, преял и доволен, Господ заспа покрай Вардар и след тази вкусна ошмара той все още спи.

Затова в Скопие винаги е скучно и отегчително, градът изглежда така, сякаш в него никога нищо не се случва, а пък на скопјани всеки ден им прилича на неделя.

* * *

– Знаете ли, майко Тереза, бродих по целия свят, за да търся Господ...

– Много хубаво. И намерихте ли го?

– Не, но не се отказвам.

– Така и трябва. Аз, също като теб, цял живот го търся...

– И вие ли не се отказвате?

– Не.

– А знаете ли, че Иисус е бил в Тибет, в Шамбала? Там той е преминал през вратата на времето.

– Преминал е. Но аз не знам: какво е това?

– Това е сгъстено време, което съдържа материята на нашето време и има способността да извлича от нас негативната енергия.

– Много интересно. А от теб извлече ли я?

– Има един проблем... Не се смятам за достатъчно чист.

– Как така не си достатъчно чист, всички сме еднакво чисти и нечисти.

– Това сгъстено време там всъщност е материалната част от едоноизмерното време и когато то извлича от нас негативната енергия, има опасност да извлече дори живота ни.

– За пръв път чувам такова нещо, но ми звучи много интересно.

– Само ако човек е кристално чист, сгъстеното време няма да го унищожи. Тогава то го превежда през най-възбуждащото – през многото светове. През паралелните светове. Но ако душата

на определен човек е преизпълнена със зло, под натиска на сгъстеното време, когато злото започне да излиза от него, негативната енергия може страхотно да го сбръчка, да го състари и дори да го изгори.

– Значи това съвсем не е играчка?

– В никакъв случай, свята майко. Това е основната опасност за обикновените хора, ако те тръгнат по такива тайни, езотерични места. Там само шаманите знаят как да извлекат негативната енергия от нашата човешка душа.

– Но знаете ли, аз също се страхувам, както и вие.

– Вие се страхувате?

– Че какво чудно има в това, че се страхувам. Ти си такъв млад и здрав човек, а можеш да се плашиш, а аз старата и крехката да не се плаша? Аз съм си най-обикновен човек, това ми се случва и на мене.

– Вие ли сте обикновен човек? Цял свят ви е признал за изключителна, та няма да ви признаят тамошните изкусни шамани ли, тези, които чрез психическата си енергия сгъстяват времето и ни дават възможност да се освободим от страдания в това триизмерно време. Само по такъв начин, свята майко, можем да станем от триизмерни същества в четириизмерни.

– Ето, виждаш ли? Ти си имаш всички окончателни отговори...

– Какво като ги имам и какво като съм бил там, щом не съм посмял да премина през пространството на пирамидалните огледала? Аз съм човек, който носи недостатъците на своето време и затова се страхувам. Чистата енергия може да ме унищожи.

– Правилно. И аз да бях там на твое място, и аз бих се уплашила.

– Но защо ще се плашите вие? Такова нещо могат да направят само хората с чиста душа като вас. За нас, останалите, това не важи...

– И за мен важи същото. Човек никога не може да разбере докрай какви са замислите на Създателя.

– Но само хора като вас могат да проникнат отгатък, в паралелните светове. Нима това не ви вълнува?

– Вълнува ме, млади господине, но моят живот и така си е достатъчно грешен и вълнуващ.

– Смятате живота си за вълнуващ? Но нали и Исус е бил в Града на боговете, в Шамбала, което не е много далеч оттук... Там са концентрирани непознати за нас енергии, редом с енергията на времето. Там е адреналинът!

– Исус е бил на много места и продължава да бъде на много места. Адреналинът е навсякъде, въпросът е как го усещаме...

– Знаете ли, в Шамбала пирамидите събират най-фината, най-позитивната енергия, те прочистват колекторите на световната негативна енергия. Тези пространства са предназначени и за хората.

– Всички божии пространства са за хората.

– А прочиствайки чуждите енергии, прочистваме и себе си.

– Точно така, това го казахте много добре.

– Ето, веднъж да ме разберете какво искам да кажа. Това е така, защото сте чиста душа; кристално чиста.

– Тук грешите господине; не, не съм... Само опитвам. Опитвам, доколкото мога.

– Щом не сте били в Шамбала на Тибет, били ли сте тогава в Египет, при пирамидите?

– Не, и там не съм била.

– А в Мексико, на каменните пирамиди?

– Не, отново ще ви разочаровам, не съм била. На много места съм ходила, но на тези – не. Съжалявам.

– Времето е особен вид енергия, която прониква през абсолютно всичко във вселената.

– Вероятно е така.

– А ние се намираме наред танца на тази енергия! Ние играем, вибрираме по нейните закони. Както и по нашите, човешките. Зависи кой как нарича тази енергия. И аз играя по нейните закони. И вие...

– Да, да, искаш да ти заиграя ли?

– О, не, не, не... не, няма нужда, свята майко...

– Защо не – румба, самба, коремни гъбеци... Защо не, млади господине, вие сте един гълтач на възбуди и не можете да си намерите място, ако около вас не се случва нещо, което да повиши адреналина ви...

– Ърнест се казвам, свята майко...

– Господин Ърнест, самият вие също страдате от болестите на своето време: отегчение, търсене и създаване по всевъзможни начини на външни възбуди и на повърхностни спектакли, та затова си казах, че може би искате да ви потанцувам. За малко така да ви извадя от скуката.

– Не, не съм дошъл за такъв тип неща, свята майко. Извинявам се, ако с нещо съм ви обидил.

– О, не, не, млади господине, вие сте много учтиво и образовано момче. Как е възможно дори да си помислите, че ме обиждате?... Дошли сте до прага на нашия Дом, затова не бива да си тръгвате с прозявка и без да сте повишили адреналина си.

– Не, свята майко, просто си мислех, че това, което ви разказах, ще ви заинтригува.

– Не съм казала, че не ме интересува. Всичко, което казват умните млади и образовани люде ме интересува.

– В района на северен Кайлас има едни особени места, където човек може да гледа паралелните светове като в огледало. Но ако обикновен човек влезе в такъв район, той може да пламне като главня...

– Интересно изкуство, моето момче. Вероятно всичко е точно така, както казваш, професионални мой носителю на вълнения...

– Журналист съм.

– Това е подходяща професия за темперамента ви. Опишете с помощта на вашето възбуждащо изкуство как се преминава през измеренията на световите и читателите ще разграбват текстовете ви.

– Пак ви казвам, свята майко, уплаших се, че може изведнъж да остарее или да изгоря.

– И дойдохте да ми наговорите тия неща на мен, за да ме карате да тръгна да преминавам през тези светове, та да има за какво да пишете?

– Дойдох, защото има ръкописи, които съобщават, че там е бил и Христос...

– Може би, но отново ще ви отговоря: аз, макар и да съм далеч, встрани от тези енергии на Чистата божия душа, пак горя през целия си живот. Нима не виждате колко съм остаряла и изсушена? Като жива мумия. А може пък някога и да съм преминавала през подобна енергийна граница? Но какво от това, ако през тези кристални огледала могат да преминават само избраници? От мига, в който се ражда, всеки човек незабележимо тръгва по едно такова облъчено енергийно поле, наречено живот. Едно време, а това беше отдавна, когато поех през зоната на тази концентрирана енергия на съгъстеното време, и аз бях млада като тебе. А вие виждали ли сте живи хора, изпепелени от времето?

– Не, свята майко.

– Тогава елате, заповядайте в нашия Дом...

* * *

Когато човек заспи, душата му се преселва в някое живо същество и докато се разбуди, тя там си и седи. Нощем в сънищата си хората могат да разберат точно в кое създание се е вселила душата им. Сутрин в очите на човек остава една сянка от сънувания сън и колкото и светлината наяве да се опитва да изплакне сънуваното, а човек да се отбранява от него, сънят е негов водач за през деня. Нощем душите на децата се вселяват в птици, сънищата им са безкрайни полети, защото всички деца летят насън, но щом поотраснат, понатежат и денят ги повлича със страстните си земни прекалености; вече тромавите им души започват нощем най-често да се вселяват или в питомен добитък, или в диви зверо-

ве. Душите им престояват в тях, дори характерът им се оформя по модела на тези създания. Докато тялото спи и сънува, душата, преселена в някое животно, не спи, а се скита нанякъде и кой знае кога ѝ е по-добре: когато се намира в животинчето, или като е у човека; дали когато е поробена от силните животински мускули, или като се крие в крехкото човешко тяло? По погледа, по изражението на човек обикновено се разчита характера му и на каквото животно прилича той, душата му с него нощем скита. Затова вероятно не е случайно, че всички прозвища и сравнения на човек се правят все с животните.

Всички ние – без особено усилие – носим вътре у себе си по някое скрито животно. По-трудното обаче е да заселим и да понесем у себе си Бога. А когато той ни навести, ако въобще го направи, някак доста бързо си тръгва от нас. Нали той случайно се е намерил някъде у нас, а пък ние не сме разбрали, че ни е споходил. Затова все си мислим, че Бог е някъде навън, но само край нас не наминава, че през целия ни живот само по нашата уличка никога не се отбива... Това е житейската ни борба със самите себе си, това е целият смисъл на живота ни: да вселиш Бога в душата си и по-рядко да го пускаш от нея.

Бог се разпознава по очите на човек, те са островите на човешката душа и по тях стъпва той. Застава в зениците ни, дори когато не можем да го почувстваме в тях. Дори, когато другите не го виждат в зениците ни. Тази почти никога зрима тайна се долавя много, много рядко. Трудно се досещаш за нея. Само с помощта на интуиция.

А необятната Тайна блуждае, неразгадаема дори за носителя си...

Аге, по-старата сестра на Гонджа, се досещаше и им разказваше за преминаването през световите; за преминаването от света на живите през света на мъртвите и обратното връщане в живота. По-малкият от нея Лазар и най-малката Гонджа не се сещаха за това. А цяло Скопие беше преминало през тези светове. Всичките

хора, от всичките религии. И то – неведнъж. През турско ги беше нападала чумата – болест, от която нямаше спасение. Скопие, като кръстопът на световите, е наред пътя и на чумата, затова точно на скопското кръстовище животът и смъртта определяха помежду си кой път да хванат из Балканите и коя да бъде портата на чумата, през която тя да премине, за да зарази и Европа. През турско Аге била няколкогодишна, когато се появила чумата, а от нея спасение нямало и цяло Скопие отново се уплашило, точно както и преди повече от двеста години. И тогава тя го нападнала, а когато австрийските войски стигнали до заразения град, те го запалили панически, но сами загинали, засегнати от пожара. Кой знае, може би австрийският генерал Пиколомини, който прогонил турците, обсадили преди това неговата Виена, просто е тичал след тъмния порив на смъртта? Избягнал я под крепостните стени на виенския Пратер, но в крайна сметка я срещнал в пламналото Скопие...

След това полека-лека Скопие пак се въздигнало върху нови темели след чумата; но погледите на преживелите в малкия балкански Вавилон от народи и религии си остават погледите на хора, които са преживели чумата. На скопяни.

Скопяните притежаваха способността да посрещат заразата. Уплашени от опасността, че чумата, от която нямало спасение, пак ще ги застигне, възрастните от града търсеха дрехи от мъртъв човек. Без оглед на това коя вяра е изповядвал мъртвецът, докато е бил сред живите, умирането си беше еднакво във всичките религии. Живите бяха тези, които определяха на кой свят да почиват мъртвите, а смъртните им дрехи, които се вееха по оградите, ставаха на всички оживели. Трябваше чумата да дойде, та живите да грабят дрехите на мъртвите...

По онова време в Скопие ставаше истински грабеж на дрехи от мъртвите. Злато можеше да ти позволят да откраднеш през тия дни; но това, което не беше изхвърлено от мъртъвците, не беше позволено да се краде. Циганите от Шутка, на които опечалените

семейства раздаваха най-много дрехи от мъртвите, сега предлагаша за продан на съгражданите си тези подхвърлени дрехи, принадлежали на мъртъвци, но съгражданите им не ги купуваха от недоверие, заради заразната циганска лъжа. Също и заради силата, с която искаха циганския живот. Защото тези дрехи на покойници, които циганите бяха получили и носеха като милостиня, може би бяха прекомерно заразени от циганските им радости и затова бяха станали непотребни като щит пред смъртта и като магия за живите.

В двора на къщата си имаха орех, все едно израснал по поръчка за такъв случай. С помощта на корена си ореховото дърво черпеше сила от мъртвите и колкото повече растеше, толкова по-силно се свързваше с долния свят посредством тези корени; когато стеблото му достигнеше дебелината на снагата на човека, който го беше посадил, той умираше, а пък онзи, който се беше излъгал да заспи под орех, ако въобще се събудеше, след тежкото си разсънване най-често губеше някоя част от тялото си – или пък най-малкото умът му се разбъркваше.

Един корен от този орех, който вървеше към кладенеца, се беше подал леко над земята, а баща им изкопа земята под него така, че отдолу да може да се провлочи човек. Беше намерил от свои православни приятели в града една дълга бяла риза от наскоро умряла невеста. Ризата беше извезана около врата с хубава шевица. Той я разпъна под корена на ореха и когато хубаво се стъмнеше, хващаше кошулята, а всичките му домашни, лазейки, се бутаха в белия ѝ долен отвор и като се провираха изпод корена, излизаха през широкото извезано деколте. И мнозина други съседни идваха и уплашено се провираха под ореховия корен през кошулята, само баща им не се провря. Ако трябва ще умра – казваше той, – но няма да се провирам през мъртвешки дрехи. Беше човек с ново, модерно мислене и много-много не вярваше на бабини деветини.

И се оказа прав. Този път чумата не премина през Македония.

Господ посещава всеки човек по веднъж в живота му, преди да му изпрати Архангел Гавриил. Иска да види как се е разпукала и как се е развила всяка една божия душа, която е създал... А и всичко, създадено от Божията ръка – иска да усети онзи поглед, който го обича. Ако Господ беше оставил само човекът да се грижи за земята, животните и растенията, светът отдавна да се беше разтурил... Точно както обработената нива иска от нас да ѝ прошепнем и да я погледнем, така и овошките се нуждаят помежду си от подсвирване, от вдишване с пълни дробове, а животните искат да им приказваш, търсят грижи и обич... Господ прави същото и с нас, само че ние не виждаме кога, с каква дума и чрез кого ни погалва той. Бог обича да се преправя и преоблича, затова човек не знае кога и по кое време ще му се появи.

Човек и Господ имат различни пътища. Имат обаче и едни и същи кръстопътища, на които понякога се срещат. Всяка една крачка е по посока на кръстопътя за среща с Бог, а този кръстопът за непредвидена среща може да е навсякъде, дори и в собствения дом. При такива случайни срещи обаче човек нито се досеща, нито разпознава Бог и само понякога, по негова милост, може и да се сети, но тогава вече е късно. Това става опосредствано – с помощта на някой подхвърлен знак човек ще разчете и ще разтълкува, че Бог е минал покрай него или е имал работа с него, че вече е прочетен от Бога и единственото, което му остава е да се кае, че се е представил пред него в най-негативната си светлина, показвайки своята лошотия, отнасяйки се към него като с някой сакат бедняк, потропал на вратата му. А Господ тъкмо това иска – да се срещне с нас по време на земните ни деяния, да ни хване в крачка, неподготвени и недостойни за възвишената, рядка среща и това е най-предпочитаният от него начин да провери неизкоренимата ни превратност към нас самите, към близките около нас, а това означава и към него... За да придобие безпогрешна представа за това що за стока сме. Малцината, които в тези моменти усещат божието посещение и кратката среща с него, са хората, благосло-

вени от Бог. Те не са божи хора, но са помилвани от ръката му и са разпознаваеми сред нас, докато за онези най-многобройните, които не съзират посещенията му и не го разпознават, остава една приказка. Значи безброй приказки. Всичките човешки приказки за пропуснатите ни житейски шансове са непреболедуваните ни лични покаяния.

Животът в тогавашното Скопие приличаше на древна приказка. Всеотдайно вярваща в Божията сила и правда, майката Дране – твърде набожна жена – очакваше Господ на къщната врата. По цял ден се занимаваше с домакинските си работи, но от страх да не ѝ бъде отказана божията милост или да не я подмине, тя не смееше да върне с празни ръце нито един просяк или скитник, почукал на портата. Затова градските просяци, знаейки, че от къщната им врата не си тръгваш дори и без най-малката милостиня, никога не ги подминаваха и като по божия предопределеност. В ония години на голяма сиромашия, когато затвориша много дюкяни и магазинчета, работата на таткото Никола вървеше и той успяваше да свързва двата края. Винаги намираха средства за живот, а и за такива дребни благодеяния.

Домът им си имаше отношение към Бога; винаги преди да излезе, на двора пред къщата таткото от сутрин до вечер все нашепваше по нещо молитвено и се кръстеше, та с божията помощ по-успешно да му върви работата и с такова набожно смирение крачеше към дюкяна в чаршията, като че ли всеки момент щеше да срещне Бог; след залез слънце и след прибирането си къщи, целият потопен в божиите аромати на създадените от човешка ръка стоки, които продаваше, той правеше кръст пред поставената софра, след това се прекръстваха майката и децата, заедно прошепваха молитвата и сядаха пред най-вкусно стотвената някога домашна вечеря. И винаги оставяха по едно празно място между тях, та да може да седне и Господ, а той вероятно и до днес продължава да се разкайва, че никога не ги е придружил на сложената от тях софра.

Преди векове Господ така и не си тръгнал от Скопие; и до сега той гледа към града. От отломките на божиите храмове на изчезналите религии, останали затрупани под земята, покрай бреговете на Вардар, за които вече няма поклонници, той наблюдава сегашния град, наблъскан с църкви, джамии, катедрали, синагоги... Ако Бог сега закрачи през Скопие, сигурно ще се препъне в тях. И може би често ще пада и ще си удря носа в скопския калдъръм, та скопяни вечно ще се питат – кога ли му е по-добре на Господ: когато е в Скопие или когато ги подминава? В по-ново време той вероятно идва по-рядко. Но все пак се появява. Не може да се каже със сигурност, но се предполага, че последното му идване в града е било по времето на най-голямата дотогава война, защото без помощта му нито един от светците му душевадци не би успял за толкова кратко време да събере толкова много човешки души за оня свят. Стотици хиляди. Милион.

Впрегнат в огромния шестдневен труд на Създанието, Бог остави на човека да приключи несвършената от него работа, но човекът нито довърши божиите дела, нито беше в състояние да създаде земя, вода и светлина, както и да ги раздели едни от други. Човекът обаче не искаше да се захване дори и с малките неща, които бяха по силите му, за да се наслади с пот на челото на плодовете на своите ръце, за да слави Бога...

В забравените джобове на своята антерия Бог бръкваше с ръка и не изпитваше желание да извади дланта си, за да погледне към нас, засланияйки очи... И старчески безсилен, загубил вече старата си божествена мощ, той нямаше как да погледне на световните ошмари по нееднакво устройства от него свят като на собствени-те си младежки грешки.

Мина известно време, откакто Никола се прибра вкъщи.

Преди това чаршията се беше изпразнила, хората се разбягаха още преди войските от новата световна война да наближат... А докато затваряше кепенците на дюкяна си, тълпата помете няка-

къв безсилен старец с торбичка през рамо, който падна в краката му. Никола подаде ръка на белобрадия старец. Докато се привдигаше, той го гледаше шашардисано с нетипично изразителен поглед, изпълнен с благодарност. Имаше синьозеленикави очи, в които човек не издържаше да се взира по-дълго време.

– Почакай – каза му Никола, сложи го да седне на пейката пред дюкяна и отърча да му донесе чаша вода. Старецът пое водата, благодари и започна да я пие спокойно, като примижаваше. Нещо по-силно от него накара Никола отново да влезе в дюкяна, за да му донесе и един локум, но когато се върна, празната чаша беше оставена на пейката, а стареца го нямаше. „Нима е възможно един толкова изнемощял старец, дето едва го повдигнах от земята, за да го сложа пред дюкяна, просто да отлети“ – прошепна той изненадан и уплашен, а локумът падна от ръката му.

В късните ноемврийски дни на Коледните пости всички заедно поглъщаха от лютия смачкан лук в масло и сол, а след едно дълго предъвкване и преглъщане, между два залъка, Дране, която никога не споменаваше директно името на Бога, рече на Никола:

– Някоя свръхземна сила те е посетила... Не може в такива времена той да ни забрави...

– Оглушал и безмълвен е той за нашите молби към него...

– Има си причина да е мълчалив. Създал ни е и мълчи.

– Не мълчи, ето го, ечи. Трополи, за да промени съдбата ни...

– По-добре да мълчи, отколкото да е така разтрополен...

– С мълчание не можем да променим тази наша кожа, в която ни е поставил.

– И в друга да се наврем, същата ошмара ще дъвчем, – рече майката и избърса с края на шамията, с която беше забрадена главата ѝ, една едра сълза, появила се в окоото ѝ.

– Ти пък, Дране, и за хубаво, и за лошо плачеш като прекършена лозница...

Бащата облече тъмната си антерия и излезе, без да си дояде. Под прозорците тропотът на войските ставаше все по-силен.

Майка им Дране се плашеше, че няма да познае Всевишния, ако реши да почука на вратата ѝ, а на децата посредством приказки представяше неговата премъдрост, която трепереше и струеше под земята, на земята и на небето в необятната си цялост. По същия начин баща им Никола се опияняваше от тайните надежди на груповата народна воля, която беше единствено способна да промени нещата към по-добро; и заслепено, непоправимо вярващ в божията воля, той я търсеше навън сред масите, не оставяше пространство да не я потърси, да я усети вътре в себе си. Затова ако някога се бе срещал с Него, това сигурно е станало по обичайния начин – с усмивките, с пазаренето, чрез надцакване и надхитряне с обикновената опитност, с която се печелят пари.

В Сараево убиха австроунгарския престолонаследник и към Македония заприиждаха войски от цял свят. Недалеч, между Солун и Скопие, се отвори Южния фронт и македонската ошмара се превърна в кланицата на Първата световна война.

– Мъдър е той, ама не знам дали е жалостив – потиснато казваше Никола, откакто някой и друг месец по-късно на железопътната станция, близо до тяхната къща, започнаха всекидневно да пълнят и транспортират композиции с ранени за цяла Европа. Сухите рудници около Скопие пък се превръщаха в огромни парцели на военни гробища за армиите от цял свят.

С годините той ставаше все по-активен член на местните прогресивни движения за обществени промени, но разочароващите съмнения по отношение на новите военни наредби ужасно го потресоха заради налудничавите ангажименти и очаквания за нещо по-добро. Работеше с интендатствата по снабдяването с храна на двата неприятелски лагера на Източния македонски фронт, които заради келепира, понякога дори пред него, си продаваха едни на други провизиите. И той ходеше като заразен от епидемиите, които върлуваха сред войските и населението, и още преди да навлезе както трябва в средна възраст, току-що прескочил тридесетте си години, се сдобил с побеляла коса, кожата

му повехна, венците в устата му прокървиха, зъбите му се издължиха, заклатиха се и един по един започнаха да падат. Веселостта му угасна в мълчалива потиснатост, започна да гримасничи с лицето като възрастен човек, който на младини е обещавал, влагал е и е очаквал много от бъдещето, но не е успял, а нервните му тикове останаха единствената опора в противоположната на очакванията реалност, с която вече нямаше сили и желание да се бори. Епидемичната военновременна безнадеждност се вкопчи във врата му като риза с тесен процеп за главата и вече беше твърде късно да се провира магично отгатък смъртта...

Редом с овехтелите мъртвешки ризи, които всеки ден ставаха все повече и се вееха по плетищата, се развя и неговата, та други живи и жадни за живот да я вземат и, провирайки се през нея, да преживеят.

Умря най-неочаквано. Посред хранене.

* * *

Някой затропа по портата. Който и странник да тропнеш с желязната тока на портата, след това отстъпваше няколко крачки назад, така че домашните да могат да застанат и да погледнат кой е там, зад високата, малко по-голяма от един човешки бой ограда. И дори вдигаше главата си към прозорците, та да го видят иззад някое незабележимо помръдващо се перде. Не го ли видеха отвътре, този, който чукаше, си оставаше зад затворената порта. Затропаше ли някой, почти винаги ставаше майката, тя внимателно поглеждаше и съобщаваше на глас, та всички да чуят, кой е вън. И ако бащата беше въкъщи, той излизаше да разговаря с госта или да го покани вътре. Ако обаче отсъстваше, а него най-често го нямаше по цял ден, излизаше майката и ако онзи, който чукаше, не им беше роднина, тя не отваряше, а иззад портата известяваше кога ще се върне стопанинът или къде може да го намерят на чаршията.

Майката Дране погледна през едва повдигнатото перде и рече, че навън тропа някакъв просяк.

– Сложи му от смачкания лук с масло на едно хлебче и му подай...

Преди да излезе с парчето хляб, Дране каза:

– Погледни, домакине, колко изнемощял е старецът пред вратата. Без един крак е... Не е тукашен...

Бащата стана, погледна през прозореца и ококорвайки очи, аха да се задави с пълна от ошмарата уста, рече:

– Това е старецът, който ме помоли за вода пред дюкяна!...

– Да, ти казваше, че бил много отпаднал...

– Ето, изгубил е и крак, но е преживял войната...

И без да помисли, че – неканена – всъщност е почукала Смъртта, майката излезе и закрачи през двора, а невъздържаното детско любопитство за пръв и единствен път накара и децата без позволение да станат и да надзърнат от другия прозорец. Аге, най-голямата, и три години по-малкият Лазар не видяха никого на улицата, а Гонджа, най-малката, се повдигаше на пръсти, но и тя не успя, защото беше по-ниска дори от перваза на прозореца.

Едното крило на портата проскърца при отварянето, но изнемощелият старец го нямаше. Дране подаде първо глава през портата, погледна покрай зида, да не би човекът да е застанал там, но като не видя никого, излезе на калдъръма пред вратата. След като подебна озадачено и се върна с хляба в ръка на двора, тя обърна зачуден поглед с ококорени очи към Никола на прозореца и заради отражението на прозоречното стъкло, или пък заради ужасяващия му поглед, сякаш за един миг ѝ се стори, че през неговите очи я поглежда старецът, който им се яви преди малко и я прилъга да излезе на улицата.

Докато се изкачваше по стълбите, тя чуваше разтрепераните продрани писъци на децата си и безпаметно прескачаше по няколко от оставащите стъпала, за да отвори вратата на голямата одая и да започне и тя да пици, изпускайки от ръце милостинята, предназначена всъщност за смъртта, която се беше про-

мушила в дома ѝ. Мъжката ѝ опора вече се беше строполила върху чергите и гъргорейки, немощно размахваше ръце към гушата си, стискаше я, сякаш коркова тапа запушваше гърлото му, а той искаше да го стисне, за да я изплюе. Очите му все по-дълбоко се впиваха под клепачите, а на тяхно място мъртвешки изпъкваше бялото, оцветявайки се в кръв. Дали на портата им почука самият Всевишен, който в тази непонятна война досега беше спасил главата му жива, или това беше неуморната смърт, която, макар и с изгубен във войната крак, не се отказваше от проклетата си работа? Дране беше погледнала навреме през прозореца, но без време се изплаши от загадъчността на необятната сила; простряното наред стаята нещастие я плисна изведнъж и затри нейната все още топла опора. Вода той така и не можа да глътне, тя изтичаше от вдървената му полураззината уста, а те сякаш опитваха невъзможното – ако можеше, да му вкарат нов живот заедно с водата.

Майката вдигна глава, а лицето ѝ беше вкаменено, сдържано и смирено, сякаш някаква нормална, макар и по-силна от всички тях сила беше взела решението да им се случи точно това. Тя погледна децата си, без да плаче и те веднага престанаха да ридаят. Престана с масажирането на бащата, изправи се, изпрати най-голямата Аге при близките им роднини – да ги повика веднага да дойдат, но да не им казва защо; покри с килим домашния и свой стопанин, а после извади от долапа черна кърпа и я върза на главата си, за да могат роднините сами да разберат, когато влязат, защото тя вече нямаше думи, с които да разкаже.

От болката ръката ѝ беше станала широка, подобно на щедрата богобоязлива ръка, затова на сутринта раздаде всичко приготвено за помена на покойния на безбройните инвалиди от войната. Може би тогава и Бог, и смъртта си взеха от раздаденото. А тя остана без своя Никола, с когото безмилостната смърт я раздели насила. Безмилостна сила, която не хапна нито от локума, нито от смачкания лук.

На същото онова празно място на софрата на Бояджиевци, където при всяко ядене се пазеше по една порция за Бога, докато него все го нямаше, седна смъртта.

* * *

Домът им беше устроен като малък Ноев ковчег, разположен покрай католическата църква в Скопие, някъде дълбоко на Балканите. Той беше островче на католическото единство в бурното море измежду по-силно представените православни и мюсюлмани, които се разпространяваха около тяхната ограда и допиреха дома им отвън, докато същите тези албанци-католици, потънали във всекидневните си католически навици и обичаи, живееха и растяха с вярата в Бога. Тя проникваше у тях неусетно заедно с празненствата и с обредите и се утвърждаваше с помощта на четенето на Светото писание. Преди лягане децата първо слушаха библейските притчи, а след това онези, които не дочакваха края на приказката и заспиваха, си я досънуваха, докато накрая всички ставаха млади вярващи, които също имаха право да ходят заедно с родителите си на меса в неделя сутрин... Щом се научеха да четат, младите вече можеха и сами да прелистват страниците с библейските сказания, а точно тогава беше времето, когато най-много се отказваха от дълбочината на вярата; грабнати от света и замаяни от заслепението на собствената си, макар и повърхностна преходност, те ставаха само неми външни крепители на вярата, дори и да живееха пълноценно. Но щом животът им изпиваше и последните житейски сили и започваше да ги изпуска ведно с пресъхналите им стремления и копнежи, в края на изживяното, на стари години, те се завръщаха за втори път към Библията, за да прозрат собствената си загубена невинност, изживяната си вече повърхностност и неусетената дълбочина на осмислената лекота – нещо, за което у всекиго неизменно има насъщна потребност.

В празничните утрини, както всяка неделя, Аге, Лазар и Гонджа се разбуждаха още в ранни зори, а подканянията на майка

им да поспят още малко не помагаха. Нетърпеливата празнична радост сякаш чукаше на прозореца им. Веднага щом слезеха на двора при помпата, те започваха да изпомпват вода и унесено се миеха, смееха се, наквасени до шия, докато не ги прекъснеше укоризненият глас на майка им от прозореца на втория кат. Премени в най-хубавата си дреха, тяхната къща и цялата махала около църквата придобиваха празничен отблясък като от емайлираната глазура на светите фигури от „Светото Сърце Иисусово“, които покровителствено бяха над тях по време на неделната утринна меса. Сякаш детските ръчици бяха изтрили цялата околност от пепелявото ѝ всекидневие и тя достолепно светлееше на фона на утринното речитативно мърморене на дон Йерко, огласявано накрая от звъна на църковните органи и от всичките гърла, участващи в неделния псалм до свещено крещендо.

Играчките на тяхното детство, с чиято помощ се дистанцираха от невеселата действителност, бяха старата мандолинка, на която на младини беше свирил баща им, и старата Библия, която най-често стоеше отворена, оставена на някоя от страниците с недочетена стара притча.

На олюшената мандолинка подрънкваха всички, но само Гонджа се научи да свири. С лекота тя улавяше чаршийските балкански звуци, коледните и великденски песни, които пееха в църквата, а когато порасна колкото мандолинката, започна да свири в детския църковен хор, в който пееха и по-големите Лазар и Аге.

Изцяло ѝ се удаде и Библията. Тя завърши без проблем шестокласната гимназия, но библейските сюжети я изведоха от дома и я насочиха по божии нотни пътища. Сега домашните ѝ я гледаха как повдига детската си глава от черната, подгъната по краищата платнена Библия, въздиша и поглежда през малкото прозорче на детска им стая. Тя се вираше неопределено в зеницата на деня, преглъщаше дълбоко, за да поеме в себе си прочетената приказка и чрез нея божиято четиво да се разтвори органично, за да станат едно цяло. Четеше Библията все едно я

изяждаше, а стиховете от Книгата поглъщаше с бързината, която сама си беше определила, на моменти поспираше, за да преодолее по-твърдите части от предоставената ѝ божия храна, с която упражняваше очите, устата, гърлото, хранопровода и стомаха си, за да я смели, та светът на Божия дух безпрепятствено да проникне във всичките ѝ клетки. За нея светът се движеше или твърде бързо, или прекалено бавно, тя не можеше да определя на действителността онази бързина на движението, която ѝ се искаше, затова съизмерваше външните ѝ прояви с тупкането на своето собствено сърце.

Библейските приказки, разказани от нейната уста на децата от цялата махала, ознаменуваха края на веселите детски игри. Разказите на библейските истории смиряваха палавите комшийчета, с които малко преди това бяха играли на криеница. Щом тя си отвореше устата, другите, замаяно успокоени, отведнъж се изгубваха из непознати места и вече не бяха в своето Скопие с дървените огради и зрелите кайсии, а се пренасяха в старите времена, изкусно изобразени в църквите... Тя разказваше най-интересно и всички палавници, които обичаха да се качват на малкото влакче на гарата и да се возят по два-три километра до първата гара в Тафталидже, а оттам да се връщат пеша, винаги искаха, за който пореден път, да им повтаря разказите за безстрашните нощни стражи из водениците край Идадия, които се стряскали от котките и мишките, мислейки, че по таваните им тропат вампири. Ставаше така, че те ловяха с голи ръце малки рибки в пресъхналия топъл Вардар и шляпаха под Камен мост, край който едно време бил набит на кол въстаникът Карпош, но приказките на Гонджа ги караха да пускат рибките обратно във водата. Без нея много-много не им се ходеше на разходка до близката Тасина чешмичка на ридестото Водно над Скопие, защото тя съвсем като на живо им разказа преданието за нещастното убитата Таса и легендата за вълшебния лесков храст по падините на Водно, който раждал златни лешници...

Есенно време кършеха със зъби лешници, откъснати от леските, но никога не намираха златната лешникова ядка, а щом ожаднееха и стигнеха до чешмичката под рида, се напиваха с вода, сядаха до чучурчето, което църцореше, и самата приказка за нещастната мома Таса, дете всички я знаеха, сякаш изтичаше от гърлото на земята и така ги омайваше, че дълго време всички се умълчаваха и някак отсъстващо се взираха в небето или надалеч към родния си град, простиращ се под тях. Пивката вода с пречистената си изкристализирала памет като че ли започваше да въздейства върху всички приседнали наоколо, докато по едно време се намираше някой да спомене нещастната мома Таса и всички започваха да дават свои тълкувания за случилата се тук история, за която само земята, небето и изворчето знаеха как точно е станала.

Някакъв бей се загледал в Таса, която всеки ден пасяла овците тук, и решил да грабне бедната водненска хубавица. Един ден я причакал насаме и се опитал да я изнасили, но ядосан от съпротивата на девойката и от нейната решимост по никакъв начин да не му се дава, беят накрая я убил. От жал за нея земята на това място се пропукала и оттам протекло изворче с чиста вода, чиста и невинна като самата Таса.

В мързеливата лятна скука, присъща само на неделните следобеди, отдавна избледнялата случка, превърнала се в предание за извора, който се намираше на разстояние не повече от един километър от центъра, беше надградена от Гонджа с приказка, изтъкана от библейска дълбочина и значение. Точно същия предиобед тя я беше прочела в Стария завет, така че следобеда да им я разкаже при самото изворче на девствеността.

Докато се бранела, тя говорела на бея, че той прави зло и голям грях, искайки да я изнасили, но не му се давала, а когато той извадил ножа си, за да я прободне, му рекла съдържано, че злото му няма да остане незабелязано и ненаказано. Не е останало свидетелство как е завършил животът на бея и дали той е бил наказан от Господ, но водата, която излязла от земята, е дока-

зателство, че Таса е била чула от Бога. „Ти ще ме убиеш, но това няма да остане незабелязано от леиниците, бадемите, тревата, звездите, които са около нас, от небето и земята, по която ще пролееш кръвта ми. Те ще казват, ще нашепват и ще свидетелстват за моята праведна жертва.“ И наистина невинната ѝ девическа кръв, пролята на земята, била забелязана от природата и от жал по нея, самата земя се разпукала и от дълбините ѝ протекла чистата вода, която, ето, и днес свидетелства, шепти и разказва за случилото се, а оттогава скопяни наричат чеимичката Тасина, на името на младата несретница. От изплаканите ѝ сълзи покрай извора изникнала леска, която всяка година ражда вместо обикновени златни леиници...

„В своята безутешност човек плаче като подрязана лозница“, казваше баща им Никола, но откакто той умря, и тяхната радостна сигурност изкапа докрай. Наоколо все се намираще някой, който да зариде ненадейно и безгласно, подобно на голямата лозница, разслана върху дървените подпори пред входа на къщата. В ранна пролет тя не спираше да капе, щом татко им я подкастреше. Сега без бащината опора от всички домашни, като от пресечени ластари, откапваха капки живот. Те бяха жадни за неговото присъствие, домът залиняваше без закрилата му... Безпомощни бяха безгласните сълзи на Дране, която искаше да си останат въщи. Но щяха да оставят къщата за продан на свои семейни приятели и да заминат при роднини в Албания. Говореха, че като отидат в наскоро основаното албанско кралство, ще запишат Лазар във военното училище, а за Аге, след като завърши курс по шивачество и домакинство, щяха да намерят добра партия за омъжване.

Гонджа не отиде с тях.

Тя беше цяла изтъкана от трепет и чувства. Читателят, който се криеше у нея, я привлече към себе си и я превърна във вярваща Гонджа. Докато учеше, тя откриваше в школските предмети нови светове, четеше, но никъде не откри сърдечния такт, направляващ онези нечувани стъпки, които променяха света. Сякаш за хората

от нейното поколение по-скоро беше предопределена ролята да са нещастно губещи, ако откажеха да се захванат с революционната промяна на света; а тя, физически най-крехката, пое по порядъчния житейски път – лесно и необичайно безболезнено, с Библия в ръка, премина и преодоля младежките лутания и разочарования. От всички стъпки, които последваха, ставаше още по-ясно, че отиването ѝ в манастир е не просто необходимият изход от битовите проблеми, а нарочно и съзнателно избрана житейска мисия. Библията за младата Гонджа беше гарнитурата за един възбуждащ живот, тя я приемаше като божествена храна и заедно с нея премина през живота с повече адреналин, отколкото имаха връстниците ѝ, желаещи да успеят силом. Те обаче си създадоха допълнителни страдания, а на стари години, връщайки се свенливо към свещените мъдрости, дори и да не помъдряваха, все пак ставаха читатели на мъдростта, която не им достигаше цял живот. Но това си беше старческо четене без действие и без последици за тях и за света.

Гонджа искаше дейността ѝ да се види. И тя се видя. За нейната дейност беше потребно време, а пред нея имаше цял живот... Вътрешното преображение, предизвикано от органовата верижна реакция в мислите и постъпките, тя прозря много рано, чрез обичайни случки, които стават с всекиго; но в тях само душата, изпълнена с желания и предчувствия, съзира божията дълбочина на тайните връзки между действията от всекидневието.

Нейно палаво съседско връстниче уцели с ластик едно врабче на клонка. Птичето припърха болезнено с крилца и се свлече върху каменните плочки. Децата, които се гонеха пред църквата, се събраха около слабичкото мъртво врабче с вече затворени очи. Наведоха се над него с угризение на съвестта, защото всички се чувстваха по малко виновни за стореното и в обърквана нерешителност се чудеха какво да правят, но след няколко мига едно от децата ритна птичето, сякаш за да даде знак, че прекратената гоненица трябва да продължи, или пък за да може някои

от другите по-сурови деца също да подхванат новата игра и да подритнат врабчето. То се търкулна до нозете на Гонджа, която го измъкна изпод новия крак, готов за следващ ритник и гледайки го жалостиво, отвори клончето му и плювна вътре. Мъртвото врабче с отворения клон сякаш изчака децата да се съберат около него и Гонджа, пък пое въздух, глътна подадената му плюнка живот и си отвори очите.

– Оживя! – полугласно промълви едно от децата.

А докато друго додаде:

– Гонджа го съживи... – врабчето, вече напълно съвзело се, примърда в ръцете ѝ, стресна се като при събуждане и отлетя.

Всички останаха онемели и смаяни, за момент те изразиха с крясък възторга си от спонтанната и непредвидена игра, която се беше разиграла само преди малко. Тя започна с причинената грубост, но през тази магическа превратност завърши в радостен изблик на пречистената съвест, защото ето, намери се някой, който да спаси безпомощната птица и да я върне към живота. Птичката дори започна весело да чикчирика от липовата си люлка над разрошените повдигнати глави и насочените към нея показалци. Сред цялата сюррия деца само Гонджа, вълшебницата и спасителката, остана мълчалива и замаяна; тя беше обърквана до обезумление от живителната сила, която съществуваше у нея, от това, че само една подарена капка се оказва, че означава живот за някого. Това беше житейска или божествена частичка, която и ние сме получили под формата на живот, от нея животът се разпукваше, тя подтикваше към живота и връщаше в него...

Но защо не плювна от този живот в устата на баща си, когато той лежеше пред тях с немошно раззината уста, очакайки от тях живот? Тогава тя беше обзета от тактовете на смъртта и само плачеше, мислейки, че със съзлите си ще умилостиви невидимата гибел, та тя да разхлаби оковите, стискащи за гушата нейния добър татко... Значи носеше вътре в себе си божествената частичка на живота, значи заедно с нея носеше в себе си самия Бог и тряб-